SKRIFTLIG TALEMÅL I JORDAN

SPRÅKHOLDNINGER I ENDRING?

Bruk av talemål i skriftlig materiale er et kontroversielt og levende tema i flere arabiske land. I økende grad finner vi eksempler som bryter med etablerte sosiolingvistiske språknormer, spesielt blant yngre generasjoner. Det er i Egypt vi så langt har sett den tydeligste tendensen til bruk av og aksept for skriftlig talemål i publikasjoner – men hva er holdningene til dette i nabolandet Jordan?

STINE BEATE DAHLE

SPRÅKSITUASJONEN I JORDAN ER ET KLASSISK eksempel på hva som kan sies å falle innenfor det teoretiske rammeverket for et diglossisk samfunn, slik vi kjenner det fra Charles Fergusons fremstilling av 1959,¹ altså samfunn med sameksistens av to relaterte, men likevel sterkt avvikende varianter av samme språk. Den såkalt «høyere» varianten av språket, i arabisk *al-arabiyya al-fusha*, tilegnes gjennom formell utdanning og brukes primært i skriftlige fremstillinger og formelle muntlige sammenhenger. Den «lavere» varianten, *al-ammiyya*, benyttes i uformelle situasjoner og dagligtale ellers. De to variantene har ulike sosiokulturelle konnotasjoner. Det at *ammiyya* oppfattes som en lite prestisjefylt variant av språket, gjør at en tekst publisert på talemål ofte kan oppfattes som en lavstatus-tekst, noe som ikke alltid bidrar til økt motivasjon for å skrive *ammiyya*-tekster.²

Det har blitt forsket mye på kodeveksling, mellomliggende språkvarianter og talemålsbruk,³

men en relativt liten del av den eksisterende forskningslitteraturen dreier seg om kodeveksling og valg av språklig variant i skriftlig materiale. Bruk av skriftlig *ammiyya* er spesielt interessant fordi, i motsetning til muntlig tale, er skriftlig produksjon ofte i større grad gjennomtenkt, og skribenten har blant annet mulighet til å gå tilbake i teksten og endre i etterkant. Språkvalget blir mindre tilfeldig, og «både form og innhold er skapt for å skape visse inntrykk».⁴ I tillegg må skribenter, i motsetning til ved muntlig tale, «oftere legitimere valgene sine og diskutere hensikter»⁵ i møte med eventuell kritikk. På den annen side blir det hevdet at språkvalg selv på sitt mest bevisste og overlagte, som ved skriftlig bruk, likevel ikke fullt og helt kan kontrolleres av brukeren. Grader av veksling mellom variantene blir fremdeles i stor grad «styrt av sosiale (og politiske) restriksjoner».⁶

Mye av forskningen er imidlertid basert på materiale fra Egypt. Det er her vi ser den tydeligste tendensen til bruk av skriftlig talemål.

Egyptere har også en større tradisjon for bruk av talemål i skjønnlitteraturen, og generelt finner vi høyere aksept for skriftlig talemål, ikke minst blant de unge.⁷ Et magasin som velger å trosse ovennevnte sosiolingvistiske språknormer, er nettopp det egyptiske ungdomsbladet 'Ihna.⁸ Flere av magasinet reportasjer og artikler er skrevet på egyptisk *ammiyya*. Finnes noe tilsvarende i Jordan? Hva er jordaneres reaksjon på 'Ihna, og hva tenker de om å skrive for publikasjoner på sitt eget talemål? Denne artikkelen undersøker jordanske språkholdninger til skriftlig *ammiyya*.

METODISKE TILNÆRMINGER OG UTFORDRINGER

Mitt arbeidsopphold i Jordan i årene 2011-2012 bidro til at jeg fikk et nettverk av redaktører, skribenter og lokalbefolkning som har vært til stor hjelp i forsøket på å besvare de ovennevnte problemstillingene. I tillegg har jeg intervjuet forskere, utgivere og andre språkentusiaster som har kunnet uttale seg om generelle språkholdninger i Jordan, for grundigere å utforske den språklige konteksten og eventuelt underliggende årsaker til valg av språklig linje.

For å kunne danne et inntrykk av språkholdninger i Jordan når det gjelder skriftlig *ammiyya*, ble ulike eksemplarer av 'Ihna presentert for et utvalg informanter. Intervjuene var semi-strukturerte, men hvert intervju ble åpnet med å vise informanten to-tre eksemplarer av 'Ihna. Reaksjonene lot sjelden vente på seg. Slike intervjuer basert på et konkret magasin var en bedre fremgangsmåte enn en mer generell diskusjon rundt temaet skriftlig talemål. Dette ga et presist sammenlikningsgrunnlag for senere å sammenfatte de ulike reaksjonene og meningene, i tillegg til vissheten om at samtlige informanter snakket om det samme på tross av eventuelle sprikende oppfatninger av hva *ammiyya* er. Sitatene som forekommer senere i denne artikkelen er informantenes direkte reaksjoner på og

refleksjoner rundt 'Ihna. Intervjuene ble foretatt på engelsk og/eller arabisk, og begrepene informantene brukte for å beskrive språket var henholdsvis *ammiyya* og *fusha*.⁹ Samtlige ble også spurt om hva de synes om 'Ihna, spesielt med tanke på språkbruken, og om de kunne tenke seg at noe liknende var mulig i Jordan.

Denne artikkelen presenterer reaksjonene til ti informanter som viste seg å være spesielt relevante for å belyse problemstillingene. Selv om informantene ikke nødvendigvis kan sies å være representative for det jordanske folk, avdekker artikkelen viktige tendenser når det gjelder språkholdninger og skriftlig talemål i Jordan.

I det følgende vil noen av reaksjonene og refleksjonene til de jordanske informantene rundt magasinet 'Ihna presenteres. Språkholdningene deres kategoriseres i lys av de mest brukte argumentene for eller i mot jordansk *ammiyya* brukt i skriftlig materiale, og hvorvidt dette blir vurdert som berikende eller ødeleggende for språket. Holdningene knyttes samtidig til teorier innen språklig konflikt mellom såkalte modernister og språkforsvarere. Artikkelen munner ut i en diskusjon om en liknende publisering på jordansk talemål i det hele tatt vil kunne la seg gjøre i Jordan.

SPRÅKLIG KONFLIKT

For bedre å kunne forstå holdningene og motivasjonene bak å skrive på *ammiyya*, er det interessant å se på hva Yasir Suleiman karakteriserer som «en språklig konflikt».¹⁰ Når det gjelder forholdet mellom *fusha* og *ammiyya*, utspiller det seg en språkpolitisk konflikt mellom såkalte modernister og språkforsvarere. Det som ifølge Suleiman kjennetegner førstnevnte er at de behandler språket som et middel til å oppnå noe annet, mens språkforsvarerne oppfatter språket som et mål i seg selv.¹¹ Modernistene stiller seg generelt positive til endring. De argumenterer for en mer

liberal språklig linje og for å minske skillet mellom de to variantene, «ved å tillate at visse ord og uttrykk fra dagligdags talemål blir brukt skriftlig samt forenkling av de grammatiske reglene til al-arabiyya».¹² Språkforsvarerne karakteriserer konflikten ved hjelp av sterk og nær sagt militær retorikk,¹³ der *fusha* blir, med følelsesladde begreper, beskrevet som i fare og under angrep¹⁴ og hovedprioriteten er å hindre at *fusha* taper mot dialektene på «den ideologiske slagmarken»,¹⁵ først og fremst når det gjelder skriftlig dialektbruk. Noen språkforsvarere henviser til den store litterære kulturarven på arabisk som står i fare for å bli glemt, begrunnet med at hvis folk ikke lenger behersker *fusha*, kan de heller ikke lese historiske verker.¹⁶ Andre understreker at *fusha* er den eneste varianten som alle arabere kan forstå på tvers av landegrensene, og tar man bort dette elementet, tar man også bort en samlende faktor som er sentral for kommunikasjon mellom folk i hele den arabiske verden.¹⁷

Et annet interessant moment når det gjelder språkholdninger, er konflikten mellom generasjoner. Ulike, men sameksisterende generasjoner bruker ikke bare språket forskjellig, men har også andre holdninger til de ulike språkvarietetene.¹⁸ I lys av dette er kritikk fra den eldre generasjon rettet mot de yngres språkbruk et kjent fenomen. De unge blir ofte kritisert for dårlig uttale og en likegyldighet når det kommer til «grammatikk og god smak».¹⁹ De unges språk blir ofte oppfattet som dristig, simpelt og tarvelig.²⁰ Florian Coulmas hevder at unge på sin side har sine grunner for valg av språkvariant, og inkompetanse er relativt sjelden en av dem. Ungdom kan sies å være kompetente brukere av sitt språk, samtidig som «de ofte velger sine ord på måter som avviker fra voksen bruk».²¹ En av hovedfunksjonene bak dette er, ifølge Coulmas, å tilpasse språket til brukernes egne formål og hensikter, det er altså snakk om bevisste språklige valg. Ungdomsspråk

er ment å utfordre gjennomprøvde språknormer, normer som de eldre generasjonene ønsker å beholde. Mye er kortvarige trender, men gir likevel uttrykk for kreativitet og innovasjon.²² Det kan likevel hevdes at den stadig tilbakevendende generasjonskonflikten kommer spesielt godt til syne når det gjelder valg av språklig variant. På en måte er det mulig å karakterisere språkvalgene som alderstypiske, som ungdomsspråk, men også som generasjonsspesifikke, med andre ord som en del av samtidens pågående språkendringer.²³

SPRÅKMODERNISTENE

Underredaktør og skribent Mariam Abu Adas ved nettsiden 7iber.com²⁴ synes den utstrakte bruken av *ammiyya* i 'Ihna er morsom. Hun har selv aldri sett noe liknende magasin, og synes det er gøy at noen tør å publisere et magasin på det hun karakteriserer som «folks eget språk».²⁵ Abu Adas mener *ammiyya* beriker språket, og ser gjerne at *fusha* og *ammiyya* nærmer seg hverandre, før de til slutt gjerne smelter sammen til ett språk. Hun synes det er «trist at *fusha* for mange er en barriere mot å produsere tekster»,²⁶ og mener at om man hadde hatt kun en variant å forholde seg til, ville man kunne produsere mer. I lys av dette stiller hun seg på linje med modernistene. Hun mener det er viktig å få frem alle innbyggernes meninger og synspunkter, ikke bare de utdannede som behersker *fusha*. Hun velger selv i stor grad å skrive på *ammiyya*, på tross av at hun i Jordan sjelden får publisert artiklene annet enn på sin egen blogg. Hun mener at jordanere ikke må skamme seg over bruk av *ammiyya*, og er en forkjemper for økt bruk av *ammiyya* i skriftlig materiale. For å illustrere språksituasjonen i Jordan trekker Abu Adas frem et eksempel fra desember 2009, da hun fikk publisert en reportasje skrevet på *ammiyya* på 7iber.com. Temaet var kontroversielt og omhandlet myndighetenes sensur. Artikkelen skapte debatt og hun fikk mange tilbakemeldinger –

riktig nok ikke på innholdet, men på selve språkbruket. At hun benyttet *ammiyya* istedenfor *fusha* gikk ikke upåaktet hen. Hun ble beskyldt for å ikke skrive arabisk [fasih] nok, og flere av kritikerne påpekte at «noen ting ser bare ikke bra ut for leserens øyne.»²⁷

Redaktør for nettsiden 7iber.com, Lina Ejeilat, synes 'Ihna er fint og lett å lese.²⁸ Siden hun er godt kjent med egyptiske filmer og musikk, har hun heller ingen problemer med forståelsen. Ejeilat understreker at skriftlig *ammiyya* heller ikke nødvendigvis trenger å gå på bekostning av *fusha*. Dersom valget står mellom å skrive på *ammiyya* og ikke skrive i det hele tatt, er hennes klare anbefaling å skrive *ammiyya*. Videre hevder Ejeilat det «ikke er et spørsmål om *fusha* eller *ammiyya*, men heller et spørsmål om kvaliteten på

Det utspiller seg en språkpolitisk konflikt mellom såkalte modernister og språkforsvarere.

det som blir skrevet».²⁹ Hun mener at man i Jordan ikke har tilstrekkelig gode eksempler på «*ammiyya* skrevet på en bra og vakker måte», og at det «på en måte ikke høres profesjonelt nok ut».³⁰ Ejeilat nevner også ortografien som en stor hindring for å skrive i særlig stor grad på *ammiyya*. Eksempelvis trekker hun frem måten hun har observert hvordan نال ("fordi") har blitt skrevet på jordansk talemål som ونال. Hun mener denne skrivemåten «ser helt feil ut», og viser til «måten hjernen din er vant til å se ord på».³¹ Ejeilat hevder samtidig at det hun kaller «*fusha*-forfallet» ikke skyldes unge mennesker som skriver på *ammiyya*, men heller mangel på utdannelse og svakheter i utdannelsessystemet. Dette bunner ut i en ond sirkel, siden mange unge sjelden oppnår et akseptabelt kompetansenivå på

fusha. Dersom et budskap kan nå frem til flere mottakere ved å bruke *ammiyya*, er dette derfor en sentral motivasjon for å publisere artikler på *ammiyya*, mener Ejeilat. Tanken er ikke ulik modernistenes syn om at språket blir et middel til å oppnå noe annet.

Av de vanligste og mest eksplisitte motivasjonene for å skrive *ammiyya* nevnes realisme.³² Siden ingen med arabisk som morsmål benytter ren *fusha* i dagligtale blir det gjerne hevdet at tekst med direkte tale eller dialog fremstår som mer virkelighetsnær og realistisk ved bruk av *ammiyya*. Det er også dette sjefredaktør Ghaida Hammodeh i det jordanske ungdomsmagasinet Majallitn³³ påpeker når hun leser igjennom en utgave av 'Ihna. I tillegg bruker hun dette argumentet selv når hun forsvarer bruk av *ammiyya* skriftlig i Majallitn. Hun understreker at når skribentene velger å benytte «noen som helst form for *ammiyya*, er dette for å skape en realisme».³⁴ Hun poengterer videre at bruk av *ammiyya* i visse tilfeller vil være mer ærlig overfor leseren enn å benytte *fusha*. Hammodeh forklarer dette med at leseren uansett vil vite at visse fraser og sitater aldri ville bli uttalt på *fusha*, og ved da å benytte en talemålsvariant vil teksten virke mer realistisk og ærlig.

Hammodeh hevder samtidig at det er nødvendig med litt bruk av jordansk talemål «for å appellere til ungdommen».³⁵ Hun tillater dermed bruk av *ammiyya* i sitt eget magasin «som en ren nødvendighet», men påpeker at ungdommen og skribentene læres opp til å skrive korrekt *fusha* – det er en del av deres opplæring. «De skal lære å bli ordentlige journalister, og må dermed forholde seg til samtidens normer og regler – ikke minst når det gjelder språket.»³⁶

SPRÅKFORSVARERNE

Direktør i Den jordanske forleggerforeningen, Ashraf al-Maarif, er ikke imponert over språk-

bruken i 'Ihna. Etter først å ha forsikret seg gjentatte ganger om at bladet er publisert og trykket i Kairo, og ikke er noe «tyrkisk tull»,³⁷ lar ikke de negative karakteristikene seg vente på. Et magasin som 'Ihna, mener han, «gjør språket svakt og billig og skader det arabiske språket [*al-lugha al-arabiyya*]».³⁸

Redaktør Ghaida Hammodeh mener også at utstrakt bruk av *ammiyya* kan føre til at den store litterære kulturarven på arabisk står i fare for å bli glemt, og begrunner dette med at dersom folk ikke lenger behersker *fusha* kan de heller ikke lese viktige historiske verker. Hun hevder samtidig at *fusha* er det eneste språket alle arabere kan forstå på tvers av arabiske landegrenser, og hvis man tar bort dette elementet, tar man også bort en

Skriftlig talemål vil kunne åpne for at flere deltar i samfunnsdebatter gjennom skriftlige medier.

samlende faktor som er sentral for kommunikasjon mellom folk i hele den arabiske verden.³⁹

Dima Ajeilat, rektor ved en jordansk språkskole, underviser jordansk talemål for fremmedspråklige i Amman, og benytter daglig skriftlig *ammiyya* i kommunikasjon med studentene. Likevel mener hun at *ammiyya* i sin skriftlige form er vanskelig å forstå, spesielt for de som er vant til å lese og skrive *fusha*. Etter å ha lest en setning høyt, påpeker hun hvor sakte og rart hun leser. Hun sier at hun egentlig ikke forstår teksten, eller at hun forstår, men må tenke over mange ord. Dette gjør at hun mister fokus. Ajeilat mener det er viktig å understreke at det ikke bare er fordi det er på egyptisk talemål, men hun mener det ville være like vanskelig å lese jordansk talemål.⁴⁰ Professor i arabisk lingvistikk ved Universitetet i Jordan, Jaafar al-Ababneh, gjør samtidig opp-

merksom på at en god del av tekstene i 'Ihna er bivalente «og kan leses på to måter, men at dette virkelig er utpreget dialekt».⁴¹ Han hevder at det bare er i Egypt de skriver på talemål, og hovedårsaken til dette er at de ikke mestrer moderne standardarabisk. Personer som velger å skrive *ammiyya*, ønsker å uttrykke seg slik de vil, uavhengig av etablerte språknormer, de «ønsker å ta den lette veien».⁴²

Sahar Aloul, ansvarlig redaktør i 'Anti,⁴³ et glanset jordansk livsstilsmagasin rettet mot kvinner, karakteriserer 'Ihna som en «stor blogg» og at det «er som om noen snakker til meg», slik at hun må «justere hjernen» for å kunne lese. Hun hevder at det er uvant og rart å lese, men tror det kan være et spørsmål om generasjonsskille i dette, og at yngre jordanere allerede nå er mer vant til å lese og skrive på *ammiyya*. Aloul mener samtidig at det i dag, selv i Jordan, er lettere å finne skribenter som skriver på *ammiyya*, og desto vanskeligere å finne gode skribenter som behersker *fusha*.⁴⁴

For å «bevare korrektheten til det arabiske språket» ble Det jordanske akademiet for arabisk etablert i Amman i 1976. Tett knyttet til Utdanningsdepartementet, jobber de for å bevare «det arabiske språket» og løse samtidens språkproblemer. Derfor kommer det kanskje ikke som en overraskelse at direktør for redigeringsseksjonen ved akademiet, Nader Rizq, er skeptisk til bruk av *ammiyya* skriftlig, spesielt slik som det fremkommer i 'Ihna. Han forteller at slik bruk av *ammiyya* «utgjør en stor trussel mot det ordentlige arabiske språket [*al-lugha al-arabiyya al-fusha*]».⁴⁵

Hovedårsaken til det Nadir Rizq karakteriserer som «trenden 'Ihna» og hva det uttrykker, har sammenheng med utdanningssystemene i den arabiske verden. Selv på *fusha* sliter mange med grammatikken og gjør mange feil. Han hevder den eldre generasjonen fremdeles behersker tekningen, fordi de ble lært opp grundigere på

skolen. Den nye generasjonen, som han mener blant andre 'Ihna-redaksjonen representerer, «ønsker at alt skal skje så raskt; *fusha* er ikke raskt nok for dem, da det tar tid å beherske språket godt.» Rizq mener videre at media i dette henseende har et viktig ansvar, og løsningen er ikke å publisere magasiner som 'Ihna. «Dette er ikke noe vi oppfordrer til. Jeg ønsker ikke å se *ammiyya* som dette.»⁴⁶

Professor i arabisk lingvistik og grammatologi ved Universitetet i Jordan, Nehad al-Mousa, mener at det imidlertid ligger noe selvmotsigende i å ville skrive på *ammiyya* til folk som i utgangspunktet har vanskeligheter for å lese og skrive. Han mener at man ville tro at grunnen til å skrive *ammiyya* er for å gjøre det lettere for folk som ikke behersker *fusha*, men siden de da sannsynligvis likevel ikke kan lese, virker det hele, for ham, meningsløst.⁴⁷ Et annet velbrukt argument blant språkforsvarere er at undervisning på landets skoler må skje på *fusha*.⁴⁸ Nader Rizq ved det jordanske språkakademiet påpekte at «alle lærere må være en arabisklærer; selv om de underviser matte eller psykologi må de snakke *fusha* i klassen.»⁴⁹ Likevel forteller studenter ved universitetet i Jordan at selv på universitetsnivå er undervisningsspråket fortrinnsvis *ammiyya* eller engelsk.⁵⁰ Rizq hevder at det er universitetene og departementene som er lite samarbeidsvillige når det gjelder å fronte problemet som skriftlig *ammiyya* utgjør, og kommer til å utgjøre, i Jordan. Han mener at akademiet har innsett problemet, men «er ikke sikker på at andre offentlige instanser er enige om at skriftlig *ammiyya* er et problem».

Direktør Ashraf al-Maarif karakteriserer 'Ihna som «et påfunn fra den yngre generasjon, de skriver som de snakker og ødelegger språket».⁵¹ Professor Nehad al-Mousa mener det er forståelig at et magasin som 'Ihna, skrevet på *ammiyya*, kan virke tiltrekkende på yngre lesere. Likevel hevder

han det sannsynligvis bare er snakk om en trend blant de unge, som har eskalert gjennom bruk av internett og sosiale medier.⁵² Flere studenter ved Universitetet i Jordan gjør også oppmerksom på at de selv sannsynligvis ville valgt å skrive *ammiyya* ved meningsutvekslinger på Facebook, egne blogger og tekstmeldinger til hverandre. Men å skrive *ammiyya* i så stor grad, i et publisert magasin, synes mange er merkelig. Amal (27) «synes det er rart at de har en slik type magasin i Egypt.» Tilsynelatende få har imidlertid direkte innvendinger mot å publisere på *ammiyya*, og som en uttrykker det: «Vi skulle hatt noe slikt her i Jordan! Fantastisk!»⁵³

VIL TEKSTER PÅ AMMIYYA VÆRE MULIG I JORDAN?

Det finnes per i dag ikke noe magasin i Jordan som publiserer på skriftlig talemål i så stor grad som 'Ihna gjør i Egypt. I tillegg til enkelte avis-spalter og annonser, er ungdomsbladet Majallitn tilsynelatende alene om så smått å begynne å bruke elementer av talemål i sine utgaver.⁵⁴ Kan en publikasjon på *ammiyya* likevel være mulig i Jordan på lengre sikt? Direktør i Den jordanske forleggerforeningen, Ashraf al-Maarif, mener at 'Ihnas måte å skrive på, «uten noen form for grammatikk», ikke ville slått gjennom i Jordan, og «ingen ville være villige til å publisere et slikt magasin.» Årsaken, hevder han, er at det jordanske folket ville ha nektet å ha med slike publikasjoner å gjøre. Han kan på vegne av Den jordanske forleggerforeningen forsikre om at et magasin som 'Ihna «aldri vil bli publisert i Jordan. Ikke i det hele tatt. Dette er ikke noe vi foretrekker. Det er som en spøk!»⁵⁵ Professor Jaafar al-Ababneh føler seg også trygg på at et jordansk 'Ihna ikke ville blitt noen suksess i Jordan. Han begrunner dette med at selv reklamer og annonser skrevet på *ammiyya* blir kritisert av jordanere. «Folk vil mislike det, fordi *fusha* har religiøse konnotasjoner som fremdeles er veldig sterke her».⁵⁶

Al-Ababneh peker her på at *fusha* status som den mest korrekte og overordnede varianten har sammenheng med betydningen arabisk har som religiøst språk innen islam.⁵⁷

Redaktør Lina Ejeilat er heller ikke overbevist om at et liknende magasin kunne ha blitt publisert i Jordan – ikke enda. Hun hevder at den jordanske dialekten, i motsetning til egyptisk, er veldig nær *fusha* i utgangspunktet, og «hvis man skriver på *ammiyya* vil det fremdeles se ganske likt ut som *fusha*.» Bruk av *ammiyya* blir dermed på mange måter overflødig, ifølge Ejeilat, fordi om man velger å skrive jordansk *ammiyya* vil man likevel ende opp med en tekst som er veldig lik standard-arabisk. Skribent Mariam Abu Adas mener også at et magasin som 'Ihna er mulig i Egypt, men ikke i Jordan, fordi «egyptere i motsetning til jordanere ikke identifiserer seg som arabere, men som egyptere, og de er stolte av sin egyptiske dialekt.» I tillegg mener hun at siden det er 80 millioner egyptere og mange av dem er uten utdanning «må man bruke folkets språk». I Jordan finnes det i motsetning bare seks millioner innbyggere og man har en høyere utdanningsrate, dermed trenger man «ikke å bruke *ammiyya* på samme måte i Jordan.»⁵⁸ Professor Nehad al-Mousa understreker at enhver trend med slik utstrakt bruk av talemål utgjør en trussel mot den regionale arabiske identitet og fremmer lokale variasjoner og distanse.⁵⁹ Denne såkalte trenden har også, ifølge professor Jaafar al-Ababneh, gått på bekostning av regional identitet og panarabismen. I Jordan, hevdes det, har man på langt nær samme situasjon, og befolkningen regnes som mer konservativ og tradisjonsnær.⁶⁰

Redaktør i 'Anti, Sahar Aloul, synes problemstillingen, om 'Ihna ville vært mulig i Jordan, er svært interessant. Hun ville selv åpnet for eventuelt en spalte eller artikkel skrevet på *ammiyya* – dersom leserne ønsket dette. Da ville det eventuelt være økonomiske årsaker som lå til

grunn. Personlig, sier hun, er hun imot *ammiyyai* skriftlig form, men redaksjonen forsøker likevel å tilpasse seg til leseren ved å benytte en mer moderne form for *fusha*, et «lettere og mer trendy språk.»⁶¹ De vil unngå å bruke ord som leseren kan oppfatte som gamle og utdaterte, men altså ikke gå så langt som til å bruke direkte talemål. Aloul gjør også oppmerksom på at en stor del av reklamen i 'Anti er skrevet på *ammiyya*, noe som også er tilfellet i nesten samtlige magasiner i Jordan. Dette, hevder hun, har bakgrunn i et rent økonomisk aspekt, og at magasiner må trykke det annonsørene ønsker, enten det er *fusha* eller *ammiyya*.⁶²

Aloul mener også at populære prestisjeskoler med International Baccalaureate-programmer og universiteter med engelsk som undervisningsspråk har mye av skylden for manglende *fusha*-kompetanse. «Vi har en kultur der arabisk på mange måter har blitt et andrespråk, og sett ned på. Mange unge føler seg dermed mer tilpass med å skrive på *ammiyya*. Massene er ikke der enda, men det er bare et spørsmål om tid». Hun tror derfor at Jordan kommer til å følge Egypt når det gjelder bruken av *ammiyya*, og hun ser ikke bort fra at det med tiden vil bli mer akseptert å publisere skriftlig materiale også på jordansk talemål.

Manar Rachwani, sjefredaktør i redigeringsseksjonen i avisen Al-Ghad, mener at motviljen mot å skrive *ammiyya* i Jordan også kan være politisk motivert.⁶³ Befolkningen består av to hovedgrupper: såkalte østbreddjordanere, som er etterkommere av den opprinnelige beduinbefolkningen i landet, og vestbreddjordanere med palestinsk opprinnelse. Selv om vestbreddjordanere juridisk sett stiller likt som andre jordanske statsborgere, har de ikke nødvendigvis like rettigheter og muligheter i praksis. Mange føler seg forskjellsbehandlet i forhold til østbreddjordanere, kanskje spesielt når det gjelder utdanning, jobbmuligheter og politisk representasjon. Dersom

man skulle publisere et magasin på *ammiyya*, i lys av den sensitive politiske situasjonen, hvilken dialektvariant ville da være naturlig å velge? Redaktør Ghaida Hammodeh ville ha løst dette dilemmaet ved at hver enkelt skribent selv velger

Noen faktorer tyder på at også jordanere etter hvert kan komme til å skrive på talemål, spesielt den yngre generasjonen.

sin dialekt å skrive på, og i intervjuer med direkte sitater «skriver vi akkurat slik personen selv snakker, om han er fra Karak [hovedsakelig østbreddjordanere] eller Amman». ⁶⁴ Hammodeh innrømmer likevel at bruk av *ammiyya* ut over dette vil kunne «virke splittende på den nasjonale jordanske identitet.» Dette kan være en underliggende årsak til de tilsynelatende svært få publikasjonene på *ammiyya* i Jordan.

SPRÅKHOLDNINGER I ENDRING?

'Thna, med sin relativt høye andel egyptisk talemål, fikk en blandet mottakelse hos informantene i Jordan. Særlig blant språkforsvarerne, her representert av professorer, utgivere og redaktører, ble magasinet ikke overraskende omtalt i negative ordelag. Skriftlig *ammiyya* blir av disse karakterisert som en trussel mot det arabiske språket, *al-arabiyya al-fusha*, og et uttrykk for manglende kompetanse. Til sammenlikning blir 'Thna av skribenter og studenter, de fleste yngre jordanere, oppfattet som morsomt, modig og interessant. Få har likevel tenkt seg muligheten for å publisere et helt magasin på jordansk talemål. Det synes å være en vanlig oppfatning i Jordan at skriftlig *ammiyya* er et egyptisk fenomen, og at det ville være vanskelig å få til noe liknende i Jordan. Dette kan ha opphav i ulike årsaker, blant

annet utdannelsesnivå og en generell konservatisme blant det jordanske folk. Den politiske situasjonen, samt det faktum at Jordan mangler en standardisert, allment akseptert dialektvariant tilsvarende Kairo-dialekten ⁶⁵ i Egypt, taler heller ikke foreløpig for utstrakt bruk av *ammiyya* skriftlig.

Likevel tyder noen faktorer på at også jordanere etter hvert kan komme til å skrive mer på talemål, spesielt den yngre generasjonen. Et generasjonsskille i språkholdninger fremkom mellom de yngre og eldre informantene. Unge jordanere benytter allerede nå i utstrakt grad jordansk talemål i skriftlig kommunikasjon seg i mellom, blant annet på sosiale medier og blogger. ⁶⁶ Ungdomsnettetsiden 7iber.com publiserer artikler skrevet på jordansk talemål, og magasinet Majallitn har også så smått begynt å skrive *ammiyya* i sine utgivelser. I lys av dette virker det ikke umulig at også Jordan i økende grad vil kunne se en økning i bruken av *ammiyya* i skriftlige publikasjoner.

I tillegg blir det argumentert for at økt bruk av, og aksept for, skriftlig talemål vil kunne åpne for at flere deltar i samfunnsdebatter gjennom skriftlige medier. Modernistenes tankegang om at det ikke spiller så stor rolle hvilken språkvariant som benyttes, så lenge budskapet kommer frem, blir dermed sentral. Kun basert på uttalelsene til informantene i denne artikkelen er det likevel vanskelig å trekke klare konklusjoner. Informantenes reaksjoner og refleksjoner rundt skriftlig talemål gir likevel en interessant pekepinn, og det blir spennende å følge utviklingen i språkholdningene til skriftlig talemål i Jordan fremover.

Dersom den liberale holdningen til bruk av skriftlig *ammiyya*, som kan sees spesielt blant mange unge i Egypt i dag, fortsetter å bre om seg, er det ikke umulig at også Jordan kan komme til å følge etter. Språkforsvarerne kjemper mot den yngre generasjon som i økende grad tolererer og

benytter skriftlig *ammiyya*, ikke minst i kommunikasjon seg imellom, men også i skriftlige publikasjoner.

• f •

STINE BEATE DAHLE er høyskolelektor i arabisk. Hun har en master i arabisk fra Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved Universitetet i Oslo.

- 1 Ferguson, Charles: «Diglossia», i *Word*, 15, 1959, s. 325-340. (Repr. i *Language and Social Context*, Red. av Piet Paolo Giglioli. London: Penguin, 1975, s. 232-251).
- 2 Rosenbaum, Gabriel M.: «Egyptian Arabic as a written language». I *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* 29, 2004, 281-340, s. 282.
- 3 Se for eksempel Mejdell, Gunvor: «Switching, mixing – Code interaction in spoken Arabic». I *Language encounters across time and space*, 225-241. Red. av Bernt Brendemoen, Elizabeth Lanza og Else Ryen. Oslo: Novus, 1999 og Holes, Clive: *Modern Arabic: structures, functions and varieties*. London: Longman, 1995.
- 4 Eid, Mushira: «Language is a Choice: Variation in Egyptian Women's Written Discourse». I *Language Contact and Language conflict in Arabic: Variations on a Sociolinguistic Theme*, 203-232. Red. av Aleya Rouchdy. London: Routledge Curzon, 2002, s. 205.
- 5 Ibid., s. 205.
- 6 Mahootian, Shahrzad: «Repertoires and Resources: Accounting for Code-mixing in the Media», i *Language Mixing and Code-Switching in Writing. Approaches to Mixed-Language Written Discourse*, 192-211. Red. av Mark Sebba, Shahrzad Mahootian og Carla Jonsson. London: Routledge, 2012, s. 208.
- 7 Se f.eks. Humphrey, T. Davies: «Dialect Literature» i *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, red. av nettversjon Lutz Edzard og Rudolf de Jong. Brill Online, 2012, http://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-arabic-language-and-linguistics/dialect-literature-COM_0086 (23.09.12) og Somekh, Sasson: *Genre and Language in Modern Arabic Literature*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1991 og Gunvor Mejdell: «The Use of Colloquial in Modern Egyptian Literature – a Survey», I *Current Issues in the Analysis of Semitic Grammar and Lexicon II*, red. Av Lutz Edzard og Jan Retsö, 195-213 Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2006, s. 204.
- 8 'Ihna, sot gil bi-haluh, eller bare 'Ihna. Selve navnet, som kan oversettes med «Vi, stemmen til en hel generasjon», benytter pronomenet /'Ihna/ som er en talemålsvariant (standardarabisk /nahnu/). For en analyse av ungdomsmagasinet 'Ihna, se Dahle, Stine Beate: «Ungdomsmagasinet 'Ihna - en studie i skriftlig talemål og språkholdninger». Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2012.
- 9 Det er ulike oppfatninger om begrepsbruken fusha i forhold til Modern Standard Arabic (se eks. Nilofaar, Haeri: *Sacred Language, Ordinary People – Dilemmas of Culture and Politics in Egypt*. New York: Palgrave Macmillan, 2003). Fusha var det begrepet samtlige av mine informanter benyttet i våre samtaler, og det er også dette begrepet jeg velger å benytte i denne artikkelen.
- 10 Suleiman, Yasir: *A War of Words: Language and Conflict in the Middle East*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, s. 15-17.
- 11 Ibid s. 45.
- 12 Mejdell, Gunvor: «What is Happening to lughatuna l-gamila? Recent Media Representations and Social Practice in Egypt». I *Journal of Arabic and Islamic Studies* 8, 2008, 108-124, s. 108.
- 13 Suleiman: 2004, s. 53.
- 14 Mejdell: 2008, s. 112.
- 15 Suleiman: 2004, s. 87.
- 16 Intervju Ghaida Hammodeh, sjefredaktør for ungdomsmagasinet Majallitn , 04.09.2012.
- 17 Intervju Manar Rachwani, sjefredaktør av redigeringsseksjonen i Al-Ghad, 19.08.2012.
- 18 Coulmas, Florian: *Sociolinguistics – The Study of Speaker's Choices*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, s. 64.
- 19 Ibid., 65.
- 20 Rizq, Sherin: «The Language of Cairo's Young University Students». I *Arabic in the City: issues in dialect contact and language variation*, 291-308. Redigert av Catherine Miller. London: Routledge, 2007, s. 302.
- 21 Coulmas: 2005, s. 58.
- 22 Ibid, s. 65.
- 23 Jørgensen, Jens Normann: «Vallah, Gürkensalat 4U & Me! Current perspectives in the study of youth language». I *Vallah, Gürkensalat 4U & Me! Current perspectives in the study of youth language*, 9-23. Redigert av Jens Normann Jørgensen. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2010, s. 9.
- 24 Nettside som publiserer artikler og reportasjer, målgruppe unge jordanere. Lesere bidrar også med artikler som språkvaskes av 7iber-redaksjonen før de publiseres på nett.
- 25 Intervju, Mariam Abu Adas, underredaktør og skribent 7iber.com, 13.08.2012.
- 26 Ibid.

- 27 Ibid.
- 28 Intervju Lina Ejeilat, redaktør 7iber.com, 13.08.2012.
- 29 Ibid.
- 30 Ibid.
- 31 Ibid.
- 32 Mejdell, Gunvor: «The Use of Colloquial in Modern Egyptian Literature – a Survey», i *Current Issues in the Analysis of Semitic Grammar and Lexicon II*, red. Av Lutz Edzard og Jan Retso, 195–213. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2006, s. 204.
- 33 Majallitna, «magasinet vårt», er et jordansk ungdomsmagasin, som så smått har begynt å eksperimentere med å skrive jordansk talemål.
- 34 Intervju Ghaida Hammodeh, 04.09.2012.
- 35 Ibid.
- 36 Ibid.
- 37 Intervju Ashraf al-Maarif, Direktør ved Jordanian Publisher Union, 04.09.2012.
- 38 Ibid.
- 39 Intervju Ghaida Hammodeh, 23.10.2012.
- 40 Intervju, Dima Ajeilat, Direktør Latin American Cultural Center, 15.08.2012.
- 41 Intervju, Jaafar Al-Ababneh, Professor i arabisk lingvistikk ved Universitetet i Jordan, 26.08.2012.
- 42 Ibid.
- 43 'Anti («du», hunkjønnnsform) er et jordansk livsstilsmagasin rettet mot kvinner, som publiseres på standardarabisk.
- 44 Intervju Sahar Aloul, sjefredaktør i 'Anti 05.09.2012.
- 45 Intervju Nader Rizq, Direktør for redigeringsseksjonen ved Arabic Academy, 23.08.2012.
- 46 Ibid.
- 47 Intervju Nehad al-Mousa, Professor i arabisk lingvistikk og grammatologi ved Universitetet i Jordan, 28.08.2012.
- 48 Armbrust, Walter. *Mass Culture and Modernism in Egypt*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996, s. 50.
- 49 Intervju Nader Rizq, 23.08.2012.
- 50 Basert på samtaler med tilfeldige studenter ved universitetet, 09.07.12, 23.08.12, 24.08.12 og 04.09.12.
- 51 Intervju Ashraf al-Maarif, Direktør ved Jordanian Publisher Union, 04.09.2012.
- 52 Intervju Nehad al-Mousa, 28.08.2012.
- 53 Basert på samtaler med tilfeldige studenter ved Universitetet, 09.07.12, 23.08.12, 24.08.12 og 04.09.12.
- 54 Skribentene Yusuf Gishan og Kamal Nasirat utmerker seg begge som brukere av en del jordansk talemål i humoristiske avisspalter i avisen al-dust r.
- 55 Intervju Ashraf al-Maarif, 04.09.2012.
- 56 Intervju Jaafar Al-Ababneh, 26.08.2012.
- 57 Haeri, Nilofaar: *The Sociolinguistic Market of Cairo: Gender, Class, and Education*. London: Kegan Paul International, 1997, s. 167.
- 58 Intervju, Mariam Abu Adas, 13.08.2012.
- 59 Intervju Nehad al-Mousa, 28.08.2012.
- 60 Intervju Jaafar Al-Ababneh, 26.08.2012.
- 61 Intervju Sahar Aloul, 05.09.2012.
- 62 I 2006 forsøkte, ifølge Sahar Aloul og Manar Rachwani, en samlet gruppe seg for å nekte å publisere reklamer skrevet på ammiyya. Dette varte av økonomiske årsaker «i ca. fem minutter» før de måtte innse at de påfølgende tapte reklameinntektene ble for store.
- 63 Intervju Manar Rachwani, sjefredaktør av redigeringsseksjonen i Al-Ghad, 19.08.2012.
- 64 Intervju Ghaida Hammodeh, 23.10.2012.
- 65 Det finnes flere talemålsvarianter i Jordan, men hovedstadsdialekten «urban palestinsk dialekt» blir hevdet å være den mest prestisjefylte, ref. al-Wer, Enam: «Jordanian Arabic (Amman)», i *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, red. av online versjon Lutz Edzard og Rudolf de Jong. Brill Online, 2012, http://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-arabic-language-and-linguistics/jordanian-arabic-amman-COM_vol2_0065 (23.09.2012). Dette er likevel sensitivt og kontroversielt med tanke på den politiske situasjonen.
- 66 Basert på egne observasjoner i perioden 2011–2014.